

แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔
สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี
A Guideline of Academic Administration Promotion Based on Iddhipāda 4 in Triam
Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School, Nonthaburi Province

กัญญลักษณ์ จันทรวิบูลย์ Kanyaluck Jannawibun^๑
สมศักดิ์ บุญปู้ Somsak Boonpoo^๒
พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน
PhramahaYannawat Thitavaddhano^๓

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ๒) เพื่อศึกษาหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ ๓) เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย ๑) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒๓ คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ๒) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เอกสาร และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๕ รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด เรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาด้านน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านสื่อการเรียนการสอน

๒. หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย ๑) หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน วัดผลและประเมินผลการศึกษา โดยมีหลักการและวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร ได้แก่ (๑) ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม (๒) จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัด

^๑สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
kanyaluck.sensei@gmail.com

^๒คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^๓คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ทุกช่วงชั้น (๓) ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้รวมทั้ง เป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้ (๔) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ คุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (๕) ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดย ถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ๒) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงาน วิชาการด้วยการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔

๓. แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียม อุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี ทั้ง ๕ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านหลักสูตร ควรมีใจรักในการปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการจัดหลักสูตร หมั่นประชุมวางแผนจัดการเรียนการสอนด้วยใจรักอยากให้เกิดผลสำเร็จ ควรจัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการการจัดทำหลักสูตร มีการดำเนินการตามแผนงานวิชาการด้วยความ ชยันหมั่นเพียร เอาใจฝึกฝนคิดค้นจัดทำโครงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร มี การกำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอด้วยความเอาใจใส่ ร่วมกันสรุปและประเมินผลในการ ใช้หลักสูตร และนำผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงใช้ในการบริหารงานวิชาการ ๒) ด้าน การจัดการเรียนรู้ ควรมีการจัดการเรียนการสอนด้วยใจรัก จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการ เรียนการสอน สนับสนุนครูให้เอาใจใส่ในการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เอาใจใส่ในการ จัดกิจกรรมส่งเสริมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ และจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาและ วิเคราะห์ในการเรียนการสอน ๓) ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรจัดผู้สอนที่มีความพอใจและความรัก ในการสอนเพื่ออบรมการทำสื่อการเรียนการสอน บำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพดี ด้วยความอดทน มีความขยันอดทนในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ จัดสรรงบประมาณ สนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยความโปร่งใส สุจริต ตรวจสอบได้ และติดตาม ประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน ๔) ด้านวัดผลและประเมินผล ควรมีความพอใจในการวัดผล และประเมินผลที่ได้ตามสภาพเป็นจริง หมั่นประชุมชี้แจงเกี่ยวกับระเบียบการวัดและประเมินผล มี ความขยันวางแผนการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตลอดการปีการศึกษา สร้างเครื่องมือ วัดผลโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้วยความอดทน เอาใจใส่นำผลการวัดผล และประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน และติดตามตรวจสอบการวัดและประเมินผล การศึกษาเพื่อปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารงานวิชาการ, หลักอิทธิบาท ๔

Abstract

The objectives of this thesis were: 1) to analyze the state of academic administration of Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School, 2) to study principles of effective academic administration and the application of the four principles of Iddhipāda 4, and 3) to propose a guideline for academic administration promotion based on Iddhipāda 4 in Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School, Nonthaburi Province. The mixed research methods were used in the study. The quantitative data were collected by questionnaires from 123 samples and analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation. The qualitative data were collected from documents and in-depth interviews with 5 key-informants and then analyzed content analysis.

The results of the study found that:

1. The academic administration of Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School was at a high level overall. The highest level was on learning management, followed by curriculum management, measurement and evaluation management, and teaching and learning media management respectively.

2. Principles of effective academic management and application of the principles of Iddhipāda 4 consisted of; 1) Principles of effective academic management in four aspects: curriculum, teaching and learning, teaching and learning media, teaching and learning measurement and evaluation. The principles and methods of operation to facilitate the management were; (1) the school curriculum must be based on the core curriculum framework of basic education and relevant to conditions and environment of communities and society under the monitor of teachers, administrators, parents and community involved, (2) the quality and standard of education can be verified by quality indicators, curriculum and learning process in every study level, (3) community and society are encouraged to participate in curriculum design, learning process as well as network and learning resources, (4) networks are encouraged to work together to improve efficiency, quality and development of education, and (5) the learner-centered- learning process must be supported. 2) The application of the four principles of Iddhipada 4 in academic administration promotion.

3. The guidelines for academic administration promotion based on Iddhipāda 4 in Triam Udom Suksa Pattanakarn Nonthaburi School were as follows: 1) in the curriculum, teachers should have a passion for curriculum operation, keep up the teaching and learning plans with passion for success, attend training programs on curriculum management techniques, operate academic plans with patience and

diligence, develop the teaching and learning methods in accordance with the curriculum, regularly monitor the use of curriculum, and put the curriculum evaluation results in the academic management improvement, 2) in teaching and learning management, It should be taught with passion, the classroom atmosphere should be arranged in supporting the teaching and learning process, teachers should be supported in local knowledge and wisdom and academic activities, 3) in teaching and learning media, the teachers who are satisfied with and love in instructional media should be assigned to have training courses in the field and take care of instrument in good condition. The budget should be provided in producing educational innovations with measurement in checking and evaluating, and 4) in measurement and evaluation, there should be measurement and evaluation on the actual situations and conditions, meetings for clarification of rules, regulations and criteria of measurement and evaluation, plans for measurement and evaluation of teaching and learning throughout the academic year, measurement tools coving the whole contents of the course objectives, teaching and learning improvement based on the results of the measurement and evaluation, and development of measurement and evaluation system.

Keywords: Academic Administration Accordance, Iddhipāda 4

บทนำ

การศึกษาว่าเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ประเทศกำลังก้าวเข้าสู่สังคมขนาดใหญ่ ทั้งในระดับภูมิภาคและสังคมโลก ประกอบกับในภูมิภาคนี้จะมีการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียนมีความพยายามที่จะเชื่อมโยงกันของประเทศในอาเซียนกับนอกภูมิภาคอาเซียนจึงมีความจำเป็นต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศรวมทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบ Logistics ที่สำคัญของประเทศ ทั้งด้านการคมนาคม การสื่อสาร การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่สำคัญมากและขาดไม่ได้ คือ การพัฒนาคน เพราะฉะนั้นจึงเป็นโจทย์สำคัญของการจัดการศึกษาและปฏิรูปการศึกษาของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๖: ๒-๓) โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาไว้ โดยมุ่งจัดการศึกษาที่เป็นเลิศด้วยการทำให้โรงเรียนมีคุณภาพ การเรียนการสอนมีคุณภาพ ห้องเรียนมีคุณภาพ และผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานสูงในระดับสากล แนวนโยบายและแนวปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นจะบรรลุผลสำเร็จมากน้อยเพียงใดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับโรงเรียนเพราะโรงเรียนเป็นหน่วยงานในระดับปฏิบัติที่สำคัญที่สุดที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ดังนั้น สถานศึกษาจึงมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่ประชาชนจึงต้องนำหลักการดังกล่าวมาดำเนินการโดยมีเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เพราะหากโรงเรียนดำเนินการไม่เป็นไปตามแผนการพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการก็น่าจะพิจารณาได้ว่าโรงเรียนประสบความสำเร็จล้มเหลว ในทางตรงกันข้ามโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานวิชาการ โรงเรียนนั้นก็สมควรได้รับการยกย่องยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่ดำเนินการกิจการได้ผล (อุทัย บุญประเสริฐ, ๒๕๓๘: ๖๒) ซึ่งการบริหารงานในโรงเรียนที่สำคัญที่สุดก็คือ การบริหารงานวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษาเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จและความล้มเหลวในการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ของประเทศ (รุ่ง แก้วแดง, ๒๕๔๑: ๗๓-๗๔)

โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต ๓ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อเดิมชื่อโรงเรียนบางใหญ่ เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ ที่วัดพิบูลเงิน ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี หลังจากนั้นโรงเรียนได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเจ้าอาวาส กรรมการวัด และประชาชนเป็นอย่างดี และในวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๒ ท่านเจ้าคณะจังหวัดได้ทำหนังสือยินยอมให้ใช้ที่ธรณีสงฆ์ วัดโบสถ์ดอนพรหม ให้เป็นที่สร้างอาคารเรียน โรงเรียนบางใหญ่จึงได้ย้ายมาสอนในที่แห่งใหม่ บริเวณวัดโบสถ์ดอนพรหม เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นต้นมา ตามหลักสูตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ โดยจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาภาษาต่างประเทศทุกระดับชั้น มีวิธีการจัดการเรียนรู้โดยให้มีความรู้คู่คุณธรรม ให้ฝึกปฏิบัติจริง จึงเป็นที่นิยมของผู้ปกครองมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้เพราะทางโรงเรียนได้จัดการศึกษาโดยไม่แสวงหากำไร วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งโรงเรียน ต้องการที่จัดการศึกษาบนรากฐานของคุณธรรมพื้นฐาน ๘ ประการ มีการบริหารงาน ซึ่งประกอบด้วย ๔ ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณและบริหารบุคคล และด้านบริหารทั่วไป ซึ่งยึดหลักการบริหารงาน

การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) การจัดการศึกษาอยู่ในระดับที่ดีที่สุด และคงรักษาคุณภาพและมาตรฐานของการจัดการบริการให้การศึกษาให้สมฐานะของโรงเรียนรัฐบาล

ในปัจจุบันโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ มีนักเรียนทั้งสิ้น ๓,๓๘๐ คน และบุคลากร ครู และผู้บริหารสถานศึกษา ๑๖๐ คน จึงมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ที่มีความสำคัญต่อการบริหารโรงเรียนเป็นอย่างดี มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการมีชื่อเสียงด้านการผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพ มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีกิจกรรมเพื่อสังคมมากมาย และพบว่าการบริหารจัดการโรงเรียนในด้านการสื่อสารการสั่งการและการติดต่อประสานงานของผู้บริหารโรงเรียนกับบุคลากรหรือองค์กรภายนอกยังต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สิ่งที่จะทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนประสบผลสำเร็จ คือการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียน จึงต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มีความพอใจ มีความขยันขันแข็ง มีความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอซึ่งหมายถึง หลักอภินิหาร ๔ (ม.ม.(ไทย). ๒๕๒/๒๔๗/๑๓) ได้แก่ ๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ รักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดี ๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย ๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป ๔) วิมังสา ความไม่ไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตาดหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์แก้ไขปรับปรุง เป็นต้นนั่นเอง (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), ๒๕๔๓ :๑๘๖)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอภินิหาร ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้เป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี
๒. เพื่อศึกษาหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอภินิหาร ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ
๓. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอภินิหาร ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นรูปแบบงานวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ๓ ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ วิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ประกอบด้วยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๒๓ คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ ๒ ศึกษาหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ข้อมูลหลัก ๕ รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ ๓ เสนอแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ประกอบด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

๑. ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี สรุปผลการวิจัยดังนี้

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาด้านน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านสื่อการเรียนการสอน

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านที่ ๑ หลักสูตร พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ กำหนดนโยบายเพื่อวางแผนการบริหารงานวิชาการไว้อย่างชัดเจน วางแผนโครงสร้างหลักสูตรประจำปีการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และอันดับสุดท้าย คือ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านที่ ๒ การจัดการเรียนรู้ พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการในการนำไปใช้จริงของแต่ละรายวิชา เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ปัญหาการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนทุกรายวิชา และอันดับสุดท้าย คือ กระตุ้นให้ครูจัดเตรียมแผนการสอน / แผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนทำการสอน

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านที่ ๓ สื่อการเรียนการสอน พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ สนับสนุนให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในทุกกลุ่มสาระ สนับสนุนงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครู จัดให้มีแหล่งการเรียนรู้และนำภูมิปัญญา

ห้องถิ่นมาใช้การเรียนการสอน และอันดับสุดท้าย คือ สนับสนุนให้ครูเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนการสอน

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านที่ ๔ วัดผลและประเมินผลการศึกษา พบว่า มีระดับการปฏิบัติในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า มีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้งหมด โดยเรียงลำดับจากมากที่สุด ๓ อันดับ ได้แก่ จัดทำเอกสาร คู่มือ และระเบียบว่าด้วยการวัดและประเมินผลเพื่อให้ครูได้จัดทำคู่มือการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนภูมิแสดงความก้าวหน้าทางการเรียนของนักเรียนแต่ละชั้นตามกลุ่มสาระ มีการสนับสนุนบุคลากรให้เข้ารับการอบรมการวัดผลและประเมินผล การศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และอันดับสุดท้าย คือ สนับสนุนให้ครูนำผลการวัดประเมินผลแต่ละครั้งมาเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง การเรียนการสอน

๒. ผลการศึกษาหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพและการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ สรุปผลการวิจัยพบว่า

๑) หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ

หลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร โดยมีหลักการเบื้องต้น ประกอบด้วย (๑) ยึดหลักให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นไปตามกรอบหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนและสังคมอย่างแท้จริง โดยมีครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วม (๒) จัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยจัดให้มีดัชนีชี้วัดคุณภาพการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ และสามารถตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ทุกช่วงชั้น (๓) ส่งเสริมให้ชุมชนและสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้รวมทั้งเป็นเครือข่ายและแหล่งการเรียนรู้ (๔) ส่งเสริมให้มีการร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษา (๕) ส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

๒) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ

อิทธิบาท คือ ธรรมให้ถึงความสำเร็จ เป็นหลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) ฉันทะ คือ รักงาน (การเห็นคุณค่าความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจการหรืองานที่ทำ หรือเพียงเพราะอย่างได้รางวัลหรือผลกำไร (๒) วิริยะ คือ สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยัน หมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ท้อถอย ก้าว ไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ (๓) จิตตะ คือ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตฝักใฝ่ ตั้งจิต รับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นเสมอ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ (๔) วิมังสา คือ ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบ แก้ไข) ใช้ ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลยบกพร่องขัดข้องในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป

๓. ผลการเสนอแนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี สรุปผลการวิจัยพบว่า

แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี มีดังนี้

๑) หลักสูตร ประกอบด้วย (๑) มีใจรักในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดหลักสูตร (๒) ประชุมวางแผนจัดการเรียนการสอนด้วยใจรักอยากให้เกิดผลสำเร็จตามหลักสูตร (๓) จัดอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการการจัดทำหลักสูตรให้กับครูอย่างไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรค (๔) ดำเนินการตามแผนงานวิชาการด้วยความขยันหมั่นเพียร (๕) เอาใจใส่ใฝ่คิดค้นจัดทำโครงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร (๖) ผู้บริหารและครูวิชาการ กำกับติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอด้วยความเอาใจใส่ (๗) ผู้บริหารและครูวิชาการ และครูผู้สอน ร่วมกันสรุปและประเมินผลในการใช้หลักสูตร (๘) นำผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรไปปรับปรุงใช้ในการดำเนินงานวิชาการ

๒) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย (๑) ครูมีใจรักในการจัดการเรียนการสอน (๒) จัดครูเข้าสอนให้ตรงตามวิชาเอกเพื่อลดปัญหาและความลำบากในการสอน (๓) จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เอื้อต่อการเรียนการสอนเพื่อให้ไม่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อผู้สอนและผู้เรียน (๔) สนับสนุนครูให้เอาใจใส่ในการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน (๕) ครูเอาใจใส่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ (๖) ครูจัดกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักพิจารณาและวิเคราะห์ในการเรียนการสอน

๓) สื่อการเรียนการสอน ประกอบด้วย (๑) จัดครูผู้สอนที่มีความพอใจและความรักในการสอนเข้าอบรมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนและการจัดทำสื่อต่างๆ (๒) บำรุงรักษาสื่อการเรียนการสอนให้อยู่ในสภาพดีด้วยความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรค (๓) มีความขยันอดทนในการนำนวัตกรรมทางการศึกษามาใช้ในการเรียนการสอน (๔) มีใจใส่ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนอยู่ประจำ (๕) ตรวจสอบและติดตามประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน (๖) พิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอนด้วยความโปร่งใส สุจริต ตรวจสอบได้ (๗) ตรวจสอบและติดตามประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอน

๔) วัสดุและประเมินผล ประกอบด้วย (๑) ครูมีความพอใจในการวัดผลและประเมินผล (ฉันทะ) (๒) ประชุมชี้แจงให้ครูเข้าใจในระเบียบการวัดและประเมินผล (๓) มีความขยันวางแผนการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตลอดการปีการศึกษา (๔) จัดครูให้สร้างเครื่องมือวัดผลโดยให้ครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้ด้วยความอดทน (๕) ครูเอาใจใส่นำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน (๖) พิจารณาให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผล (๗) หมั่นติดตามและตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับการวัดและประเมินผล การศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ในภาพรวม พบว่า มีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีระดับการปฏิบัติ

อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากด้านที่มากไปหาด้านน้อย ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านหลักสูตร ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา และด้านสื่อการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ McCarthy (1971:705 – A) ที่ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานด้านวิชาการ เรื่องการสังเกตการณ์สอน การวัดผลประเมินผล การจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารฝ่ายวิชาการ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทมีความรับผิดชอบ และเอาใจใส่ในการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา พัฒนาการ นนทบุรี เป็นผลจากศึกษาเอกสารและผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิภาพ ๔ ด้าน คือ หลักสูตร การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน และวัดผลและประเมินผลการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของวี จันทะนาม (๒๕๕๗: ๒๙๔-๒๙๕) ที่ผลการศึกษาพบว่า ด้วองค์ประกอบในการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วม ๔ องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ๑) การวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ ๒) การจัดการเรียนการสอน ๓) การบริหารการเรียนการสอน ๔) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของคัมภีร์ สุดแท้ (๒๕๕๓) ที่ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กมีองค์ประกอบย่อย คือ (๑) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (๒) การวางแผนด้านวิชาการ (๓) การเรียนการสอนและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (๔) การพัฒนาหนังสือ สื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและแหล่งเรียนรู้ (๕) การวัดผล ประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของเพชริน สงค์ประเสริฐ (๒๕๕๐) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงานเป็นทีม มีภารกิจช่วยข่วยงานวิชาการในสถานศึกษา ประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตร การวัดผลประเมินผล การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา โดยนำมาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เพื่อส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพคุณภาพในการจัดและพัฒนาศึกษา เพื่อจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งหลักอิทธิบาท ๔ ประการนี้ นับว่าเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพแก่การบริหารงานวิชาการทั้ง ๔ ด้านได้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวุฒิมพงษ์ ถาวรจิตโต (รักเรียน) (๒๕๕๓) ที่ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญมี บุญเอี่ยม (๒๕๕๔) ที่ผลการศึกษาพบว่า พนักงานมีการนำหลักอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จโดยอาศัย แรงจูงใจภายนอกการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้คือต้องสร้างฉันทะให้เกิดขึ้นในใจเป็นเบื้องต้นก่อนเพื่อให้ เกิดความชอบที่จะทำงานนั้นๆ จากนั้นต้องใช้วิริยะเพื่อที่จะอดทนต่ออุปสรรคต่างๆ ที่จะทำให้งานนั้น บรรลุเป้าหมายในขณะทำงานต้องมีจิตตะ คือความตั้งใจและเอาใจใส่ในงานมีความรับผิดชอบในงานที่ทำและสุดท้ายใช้วิมังสา คือการพิจารณาไตร่ตรองงานที่ทำอย่างรอบคอบมีการตรวจสอบ ข้อบกพร่องเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของชาติรี แนวจำปา (๒๕๕๒) ที่ผลการศึกษาพบว่า ทุกคนต้องใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะส่งผลให้เป็นผู้ที่มีความรัก ความพอใจในงาน ปฏิบัติงาน ด้วยความพากเพียรบากบั่น ด้วยความเอาใจใส่ในงาน และมีการตรวจสอบความสำเร็จในงานอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้บริหารต้องมีการนำผลการรายงานการดำเนินงานวิจัยมาปรับปรุงเพื่อวางแผนการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการศึกษาในสถานศึกษา

๒) ผู้บริหารควรมีการวางแผนการนิเทศอย่างชัดเจนโดยผ่านคณะกรรมการการนิเทศที่แต่งตั้งตลอดจนหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

๓) ผู้บริหารควรมีการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท ๔ ที่ชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดการพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม

๔) ผู้บริหารควรมีนโยบายส่งเสริมให้ครูมีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย ตลอดจนการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายตรงตามสภาพจริงของผู้เรียน

๒. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) ผลการวิจัยสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านหลักสูตร พบว่า อันดับสุดท้าย คือ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน ดังนั้น จึงควรเพิ่มการส่งเสริมการพัฒนาให้ครูมีความรู้ความสามารถในการจัดทำหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นและความต้องการของนักเรียน

๒) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า อันดับสุดท้าย คือ กระตุ้นให้ครูจัดเตรียมแผนการสอน /แผนการจัดการเรียนรู้ ก่อนทำการสอน ดังนั้น จึงควรมีส่งเสริมแรงจูงใจให้ครูมีขวัญและกำลังใจในการเตรียมแผนการสอน เช่น การมอบรางวัล การเลื่อนขั้น เป็นต้น

๓) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า อันดับสุดท้าย คือ สนับสนุนให้ครูเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการใช้สื่อการเรียนการสอน ดังนั้น จึงควรมีการจัดการอบรมให้ครูให้ความสำคัญและประโยชน์ของการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อช่วยในการเรียนการสอนมากขึ้น

๔) สภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษา พบว่า อันดับสุดท้าย คือ สนับสนุนให้ครูนำผลการวัดประเมินผลแต่ละครั้งมาเป็นข้อมูลในการพัฒนา ปรับปรุง การเรียนการสอน ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้ครูนำผลการประเมินทุกครั้งมาพัฒนาการเรียนการสอนอย่างจริงจังมากขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรมีการศึกษาวิจัยโดยเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธธรรมข้ออื่นๆ เช่น อริยสัจ ๔ พรหมวิหาร ๔ สัมปยุตธรรม ๗ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น

๒) ควรมีการศึกษาการบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง ๔ ด้าน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (๒๕๕๖). ๘ นโยบาย การศึกษา. กรุงเทพมหานคร สำนักนโยบายและ :
แผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คัมภีร์ สุดแท้. (๒๕๕๓). การพัฒนารูปแบบการบริหารวิชาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสยาม.
- ชาติรี แนวจำปา. (๒๕๕๒). การประยุกต์ใช้อิทธิบาท ๔ ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนัก
ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต .
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญมี บุญเยี่ยม. (๒๕๔๔). ศึกษาการนำอิทธิบาท ๔ ไปใช้ในการทำงานศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต
บริษัท วิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวุฒิพงษ์ ถาวรจิตโต. (๒๕๕๓). การนำหลักอิทธิบาท ๔ มาใช้ในการปฏิบัติงาน : ศึกษาเฉพาะ
กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์
พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เพชรริน สงค์ประเสริฐ. (๒๕๕๐). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยยึดหลักการทำงาน
เป็นทีมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย .:
มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๔๒). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รวี จันทะนาม. (๒๕๕๗). รูปแบบการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิผลในโรงเรียน
ขนาดกลาง. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
อุบลราชธานี.
- รุ่ง แก้วแดง. (๒๕๔๑). ปฏิวัติการศึกษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (๒๕๓๘). การวางแผนการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- McCarthy. (1971). The School Managers: Power and conflict in American Public
Education. West Sport. CT: Greenwood.